

Ключові слова: протиріччя, внз, дисципліна, помилки економічного характеру.

Y.I. Lerner.

UPGRADING OF ECONOMIC EDUCATION IS IN UKRAINE

Reasons of appearance and deepening of contradictions are investigational between the study of economic disciplines and realities of economic reality. Recommendations are worked out on reduction of these contradictions. The indicated recommendations are inculcated in practice of teaching activity.

Keywords: contradictions, institution of higher learning, discipline, errors of economic character.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2015

УДК 377.3 – 339.138

*В.І. Майковська,
м. Харків, Україна*

ПОТРЕБИ ЯК ВАЖІЛЬ ПОСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Серед найбільш актуальних проблем педагогічної науки питання, пов'язані з мотивацією і навчальною поведінкою особи, займають особливе місце. Традиційно суть мотивації навчального процесу зводиться до формування потреби в знаннях, уміннях і навичках у межах навчальної програми дисципліни. Проте в умовах економіки знань для розуміння суті мотивації доцільно проаналізувати потребнісно-мотиваційну сферу професійної підготовки та визначитися з механізмом її формування. Потреба формується, коли людина фізіологічно і психологічно відчуває брак чого-небудь. Виховання потреб (соціальних, в успіху, пошані, прихильності, владі, самовираженні) є центральним завданням формування особи майбутнього фахівця [5, 142].

У науковій літературі дотепер не існує чіткого визначення мотивації як явища. Мотивація трактується досить широко: Ж. Годфруа – як сукупність факторів, що спрямовують та визначають поведінку; К. Платоновим – як сукупність мотивів; М. Магомет-Еміновим – як процес психічної регуляції конкретної діяльності; А. Афоніним – як процес стимулювання будь-якої окремої людини або групи людей до діяльності, спрямованої на досягнення мети [4, 13]. Така різноманітність визначень засвідчує, що мотивація – складне явище, яке викликає активність особи і визначає її спрямованість.

Метою даної публікації є аналіз положень теорій мотивації, що базуються на потребах, а також розкриття сутності потреб як основи управління якістю професійної підготовки.

Причину поведінки людини називають мотивом [3, 79]. Мотив – це спонукання до діяльності, пов’язаної із задоволенням потреб; потреби є мотивом до дії [2, 66]. Потреба є ставленням людей до умов їх життєдіяльності, викликаним нестачею в чомусь і внутрішнім незадоволенням [5, 140]. Як стверджує К. Менгер, людиною рухає одна керівна ідея – прагнення якомога повніше задовольнити свої потреби. С. Керолл і Г. Тосі відмічають, що сутність потреб людини визначається її місцем в соціальній структурі або раніше набутих досвідом [1, 150-153]. Потреби людей не є постійними, вони – продукт розвитку суспільства. Задоволення потреб споживачів освітніх послуг є умовою ефективного функціонування ВНЗ в умовах ринку.

Сформована у споживачів система потреб впливає на вибір майбутньої професії, яким керують спонукальні мотиви. Мотивація – це готовність індивідів докласти максимальних зусиль для досягнення цілей, зумовлена здатністю цих зусиль задовольняти індивідуальні потреби [6, 50]. Мотивацію можна визначити як сили, що змушують людей поводитися певним чином, задовольняють забезпечення індивідуальних потреб і досягнення цілей [7, 28].

При виборі професії абітурієнт керується мотивами на підставі порівняння майбутніх вигод. В. Герчікова стверджує, що мотиви вибору професії у абітурієнтів однорідні: прагнення до розвитку особистості; суспільна значимість освіти; утилітарні міркування; розуміння престижу [3, 84]. Дане твердження перевірялось серед студентів ХТЕІ КНТЕУ (табл. 1).

Представлені результати наочно демонструють структуру потребнісно-мотиваційної сфери студента на даному етапі та дають змогу визначитися з системою його потреб й механізмом її формування. Мотивація навчання є процесом спонукання до діяльності з метою досягнення цілей навчання. Це розкриває суть мотиваційно-поведінкового аспекту діяльності викладачів і студентів в процесі професійної підготовки. Те, що людина вважає для себе цінним, сприймається як винагорода [8, 282].

Таблиця 1

Мотиви вибору професії

1-2 курс	4-5 курс
– Гарантія	– Розвиток особових

працевлаштування за фахом	якостей
– Бажання працювати за конкретною спеціальністю	– Можливість підвищити рівень комунікаційної культури
– Перспективність професії	– Гарантія працевлаштування за фахом
– Широкий профіль трудової діяльності	– Престижність професії
– Можливість кар'єрного росту	– Широкий профіль трудової діяльності
– Креативність	– Креативність
– Схильність до економічних знань	– Зміст фахової діяльності

Викладач має справу з двома головними типами винагороди: внутрішнім і зовнішнім. Внутрішню винагороду студенту дає сам процес навчання (відчуття змістовності й значущості виконуваної роботи, почуття самоповаги, досягнення результату). Найбільш простий спосіб її забезпечення – створення відповідних умов роботи і точна постановка завдання. Зовнішній створюється ВНЗ: оцінки, факт переведення на курс старше, присвоєння професійної кваліфікації або особливого статусу, похвали і визнання, стипендія, премія за досягнення високих результатів, дозвіл на відсутність на заняттях «за заявою» і т. д. Щоб визначити, в яких пропорціях з метою мотивації треба застосовувати внутрішні й зовнішні винагороди, викладач повинен орієнтуватися в потребах студентів.

Теорія А. Маслоу зробила виключний внесок в розуміння того, що мотивація людей визначається широким спектром їх потреб, які можна об'єднати в п'ять категорій та розташувати у вигляді цілісної ієрархічної структури. У кожен конкретний момент людина прагне до задоволення тієї потреби, яка є важливішою. Для того, щоб мотивувати конкретного студента до навчання, викладач повинен надати можливість задовольнити найважливіші потреби тим способом, який сприяє досягненню цілей професійної підготовки. Оскільки для більшості студентів фізіологічні потреби грають відносно незначну роль, потреби вищих рівнів є найкращими мотивуючими чинниками. Але у вітчизняній системі освіти актуальною залишається потреба в безпеці – захисті від суб'єктивного підходу викладача до оцінки навчальних досягнень студента, що обумовлено організаційно-методичною недосконалістю процедур оцінювання і морально-етичними нормами самих педагогів вищої школи.

Теорія Д. МакКлелланда ґрунтується на трьох потребах: влади, успіху і причетності. Потреба влади виражається як бажання впливати на

інших людей. Потреба в успіху – посередині між потребами в пошані й самовираженні. Люди з розвинуеною потребою в причетності захоплені роботою, що створює для них унікальні можливості соціального спілкування (табл. 2).

Розглянуті вище теорії є змістовними і базуються на потребах як мотиві поведінки людей. Згідно з процесуальними теоріями мотивації поведінка індивіда є функцією сприйняття. Теорія очікувань В. Врума стверджує: людина очікує, що вибраний тип поведінки дійсно приведе до задоволення потреби. Її застосування для посилення мотивації в професійній підготовці дозволяє виділити три пари взаємозв'язків: В₃-Р – співвідношення між витраченими зусиллями і отриманими результатами; Р-В – очікування певної винагороди або заохочення у відповідь на досягнутий рівень результатів; З-В – валентність (задоволеність винагородою).

Таблиця 2

Мотивації навчання за теорією Ф. Герцберга

Гігієнічні чинники процесу професійної підготовки	Мотивації студентів
– Політика ВНЗ і його адміністрації	– Успіх
– Умови навчання	– Визнання
– Наявність стипендії	– Схвалення результатів
– Особистісно орієнтовані взаємовідносини	– Соціальна відповідальність
– Контроль процесу професійної підготовки	– Творче і ділове зростання

Співвідношення цих чинників можна виразити наступною формулою:

$$\text{Мотивація} = (В_3 - Р) + (Р-В) + (З-В). (1)$$

Для ефективної мотивації студентів слід встановити тверде співвідношення між досягнутими результатами і винагородою (перелік конкретних вимог для отримання певної оцінки). Рівень результатів має бути сформульований реалістично, з урахуванням наявних навчальних навичок студентів, достатніх для виконання поставленого завдання.

Провідним положенням теорії справедливості Дж. Адамса є те, що люди суб'єктивно визначають співвідношення отриманої винагороди з

витраченими зусиллями і співставляють з винагородою інших людей, які виконують аналогічну роботу. У процесі професійної підготовки викладач може відновлювати баланс справедливості зниженням рівня зусиль для досягнення мети або зміною рівня винагороди. На практиці висновок з даної теорії полягає в тому, що до тих пір, поки студенти не впевняться, що отримують справедливу винагороду, вони прагнутимуть зменшити інтенсивність праці. І навпаки: якщо ж студенти вважають, що отримують завелику нагороду, прагнутимуть підтримувати інтенсивність навчання на колишньому рівні. Вкрай рідко вони збільшують його.

Л. Портер і Е. Лоулер розробили комплексну процесуальну теорію мотивації, в якій фігурує п'ять змінних: витрачені зусилля, сприйняття, отримані результати, винагорода, міра задоволення. Її найбільш важливим висновком є те, що результативна праця веде до задоволення, а не навпаки. Висока результативність є причиною повного задоволення, а не його наслідком. Теорія Портера-Лоулера довела, що ефективна мотивація вимагає врахування зусиль, спрямованих на досягнення мети; потреб; результату; винагороди; задоволення і сприйняття як єдиної взаємопов'язаної системи.

Враховуючи результати дослідження, вважаємо, що сучасна професійна підготовка повинна мати випереджальний характер, створюючи можливості для духовного, інтелектуального, фахового і фізичного розвитку всіх громадян України. В умовах ринку ВНЗ повинні орієнтуватися перш за все на потреби споживача. Оскільки в публікації неможливо розкрити усі аспекти висвітлюваної проблеми, подальші наукові пошуки пов'язуються нами з розкриттям сутності послуг професійної підготовки як чиннику підвищення конкурентоспроможності держави.

ЛІТЕРАТУРА: 1. Австрийская школа в политической экономии / К. Менгер, Е. Бем-Баверк, Ф. Визер ; предисл., коммент., сост. В. С. Автономова. – М. : Экономика, 1992. – 493 с. 2. Войтович С. Я. Потребы населения в освітніх послугах, їх суть та класифікація / С. Я. Войтович, Н. А. Букало // Економічні науки : зб. наук. пр. Луцький державний технічний університет ; відп. ред. З. В. Герасимчук. – Луцьк, 2007. – № 4 (15). – С. 64-70. – (Сер. «Економічна теорія та економічна історія»). 3. Герчикова В. В. Современное высшее образование: функции, реализация, перспективы / В. В. Герчикова. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 1988. – 164 с. 4. Гунченко М.В. Мотивація праці в умовах трансформації економіки України: [монографія] / М.В. Гунченко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2009. – 131 с. 5. Економічні аспекти проблем

розвитку вищої освіти в Україні : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.- кор. НАПН України І.М. Грищенко. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 478 с. 6. Murray H. A. Explorations in Personality. – New York : Oxford University Press Inc, 1938. 7. Rossa J. J. Vrais et faux besoins dans. J. J. Rossa et Aftalion F. (eds.). L'economique retrouve. – Paris : Ekonomika, 1973. 8. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2010. – 456 с. (Серія «Альма-матер»).

Bibliography (transliterated): 1. Avstryyskaya shkola v polytycheskoy ekonomyy / K. Menher, E. Bem-Baverk, F. Vyzer ; predysl., komment., sost. V. S. Avtonomova. – M. : Ekonomyka, 1992. – 493 s. 2. Voytovych S. Ya. Potreby naselennya v osvitykh posluhakh, yikh sut' ta klasyfikatsiya / S. Ya. Voytovych, N. A. Bukalo // Ekonomichni nauky : zb. nauk. pr. Luts'kyy derzhavnyy tekhnichnyy universytet ; vidp. red. 3. V. Herasymchuk. – Luts'k, 2007. – # 4 (15). – S. 64-70. – (Ser. «Ekonomichna teoriya ta ekonomichna istoriya»). 3. Herchykova V. V. Sovremennoe vysshee obrazovanye: funktsyy, realizatsyya, perspektyvy / V. V. Herchykova. – Tomsk : Yzd-vo Tomskoho un-ta, 1988. – 164 s. 4. Hunchenko M.V. Motyvatsiya pratsi v umovakh transformatsiyi ekonomiky Ukrayiny: [monohrafiya] / M.V. Hunchenko. – Poltava: RVV PUSKU, 2009. – 131 s. 5. Ekonomichni aspekty problem rozvytku vyshchoyi osvity v Ukrayini : monohrafiya / za zah. red. d-ra ekon. nauk, prof., chl.- kor. NAPN Ukrayiny І.М. Hryshchenka. – Khmel'nyts'kyy : KhNU, 2010. – 478 s. 6. Murray N. A. Explorations in Personality. – New York : Oxford University Press Inc, 1938. 7. Rossa J. J. Vrais et faux besoins dans. J. J. Rossa et Aftalion F. (eds.). L'economique retrouve. – Paris : Ekonomika, 1973. 8. Fitsula M.M. Pedagogika vyshchoyi shkoly : navch. posib. / M.M. Fitsula. – 2-he vyd., dop. – K. : Akademvydav, 2010. – 456 s. (Seriya «Al'ma-mater»).

В.И. Майковская

ПОТРЕБНОСТИ КАК РЫЧАГ УСИЛЕНИЯ МОТИВАЦИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ

В статье раскрыт взгляд на потребности в услугах высшего образования как основу мотивации качественной профессиональной подготовки. Установлено, что мотивация обучения является процессом побуждения к деятельности для достижения его целей. Доказано, что понимание сущности мотивации базируется на анализе потребностно-мотивационной сферы потребителя образовательных услуг. Рассмотрены теории мотивации на основе потребностей, применение которых позволяет преподавателю привлекать студента к достижению целей профессионального обучения.

Ключевые слова: потребность; мотив; мотивация обучения; потребность в услугах высшего образования; потребностно-мотивационная сфера; содержательные и процессуальные теории мотивации.

В.І. Майковська

ПОТРЕБИ ЯК ВАЖІЛЬ ПОСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

У статті розкрито погляд на потреби в послугах вищої освіти як основу мотивації якісної професійної підготовки. Встановлено, що мотивація навчання є процесом спонукання до діяльності з метою досягнення його цілей. Доведено, що розуміння суті мотивації базується на аналізі потребнісно-мотиваційної сфери споживача освітніх послуг. Розглянуто теорії мотивації на основі потреб, застосування яких дозволяє викладачу залучати студента до досягнення цілей професійного навчання.

Ключові слова: потреба; мотив; мотивація навчання; потреба в послугах вищої освіти; потребнісно-мотиваційна сфера; змістовні й процесуальні теорії мотивації.

V. I. Maykovska

NEEDS AS A LEVER FOR INCREASING THE MOTIVATION IN PROFESSIONAL TRAINING

The article describes the view at the needs of higher education services as the basis motivation of quality professional education. It was established that the motivation of training is the process of promptings the activities to achieve the learning objectives. It was proved that the understanding of the essence of motivation depends on the analysis of the need-motivational sphere of consumer of education services. The motivation theories based on needs, consideration of which allows the teacher to involve the student into achieving the objectives of professional training, were considered.

Key words: need; motive; the motivation of training; the need of higher education services; need-motivational sphere; meaningful and procedural theories of motivation.

Стаття надійшла до редакції 11.04.15

УДК 378.1 (477)

О.П. Мещанінов,